

Zaira Vidau, Upravljanje jezikovne različnosti v javni upravi: Primer slovenske, furlanske in nemške skupnosti v deželi Furlaniji Julijski krajini

Univerzitetna založba Annales, Koper, 2015, 344 str.

Zaradi svoje etnične pestrosti je dežela Furlanija Julijska krajina za lucidnega raziskovalca odličen laboratorij. V tem smislu je knjiga Zaire Vidau tako analitično korektna (naj se tako izrazim) kot sveža. Korektna in natančna v poglavjih, kjer obravnava zgodovinske, politične in pravne premise italijanske nacije in izvedene instrumente (političnih institucij in javne uprave), sveža pa v analizi preverjanja uresničevanja posebnih manjšinskih pravic v vsakdanjem življenju. Pred seboj imamo delo, v katerem avtorica posamezne segmente narodnih manjšin v deželi Furlaniji Julijski krajini podrobno analizira tako, da najprej posamezno narodno manjšino umesti v prostor in čas. V deželi živijo tri narodne manjšine – slovenska, furlanska in nemška. Avtorica ugotavlja, da se posamezne manjšine med seboj zelo razlikujejo. Poleg tega se razlikujejo tudi identitete znotraj posameznih manjšin, kot na primer različno doživljanje narodne in jezikovne identitete med pripadniki slovenske in furlanske manjšine v različnih pokrajinah; razlike so tudi znotraj nemško govoreče skupnosti v krajih Sauris, Timau in Kanalski dolini. Avtorica predstavi tudi pravne okvire varstva posamezne manjšine ter analizira problematiko v rabi jezika, izobraževanju, medijih, politični participaciji in udeležbi v gospodarskih dejavnostih.

Pri analizi posameznih segmentov zaščitnega modela za Slovence v Italiji so bili Zaira Vidau v pomoč številni sogovorniki, javni uslužbenci. Intervjuvanci ugotavljajo, da se je položaj slovenske manjšine po politično-druženih spremembah, ki so sledile padcu berlinskega zidu, osamosvojitvi Slovenije in evropskih integracijskih procesih, znatno izboljšal. Medtem ko je pred tem obdobjem meja ločevala dve državi (Italijo in Jugoslavijo), ki sta pripadali nasprotnima ideološko-političnima blokoma, zaradi česar je imela tudi Dežela Furlanija Julijska krajina funkcijo delitve, danes živimo v evropskem prostoru brez meja, ki omogoča in spodbuja intenzivnejše čezmejne odnose med Italijo in Slovenijo. Po omenjenih dogodkih slovenska narodna skupnost oziroma teme o jezikovni in narodni različnosti niso več težava v smislu notranjega sovražnika. Postale so kulturno in jezikovno bogastvo – ideal, na katerem temeljita tudi ideja Evropske unije in njeno geslo »Združeni v različnosti«. Številne ugotovitve anketirancev so zanimive in vredne pazljivega branja. Eden med njimi pravi, da je trenutna zakonodaja na področju varstva manjšin v Deželi Furlaniji Julijski krajini spodbudila pozitivnejše razumevanje manjšin in medetničnih odnosov. To še zlasti velja za ozje obmejno območje med Tržaško in Goriško pokrajino ter Slovenijo, kjer je v preteklosti prihajalo do hudih medetničnih konfliktov med slovensko in italijansko skupnostjo; posledice so še danes zaznavne na italijanski strani meje. Najprimernejše orodje za premoščanje omenjenih nekdanih travm in s tem povezanih predsodkov bi bilo vključevanje teme o manjšinah in manjšinskih pravicah v šolske programe.

Treba je omeniti še eno izjemno zanimivo avtoričino misel s tako rekoč univerzalnim pomenom. »V izvajanju zakonodaje na področju varstva narodnih in jezikovnih manjšin ne gre samo za dejavnosti posamezne krajevne javne uprave. Pomembna je tudi aktivna vloga državljanov, da se poslužujejo predvidenih pravic in javnih storitev v manjšinskem jeziku.«

Uresničevanje manjšinskih pravic je močno odvisno od stopnje ozaveščenosti političnih upraviteljev in javnih uslužbencev o pomenu ohranjanja etnične/narodne različnosti. Javni uslužbenci so vedno 'vratarji' (ang. *gatekeeper*), ki s svojo diskrecijsko pravico različno široko odpirajo uradniška vrata. Model italijanske narodno manjšinske zaščitne zakonodaje temelji na individualnem principu. Ta model terja od pripadnika vsakodnevnno odločanje o tem, ali bo v javnosti in komunikaciji z javnimi ustanovami uporabil sklop t. i. posebnih manjšinskih pravic. Naporno opravilo, ki zna voditi k postopnemu opuščanju manjšinskega jezika kot jezika okolja in k stapljanju z večinsko in dominantno kulturo.

Vendar pa v drugih okoljih ni nič drugače, tudi v Sloveniji ne. Nabor in raba posebnih narodnomanjšinskih pravic sta pravno obilno normirana (govorim o Sloveniji), pomanjkanje politik njihovega uresničevanja v praksi pa močno omejuje njihovo dejansko rabo.

Kako naj sklenem predstavitev monografije? Delo, ki je pred nami, govori sicer o lokalnem, vendar ima močno univerzalno sporočilnost. Nedvomno ima ustrezno notranjo gradacijo, logično strukturo. Nič iz nje ne štrli; je kratka zaključena celota. V slovenski politološki literaturi dela s podobno vsebino še nismo imeli. Delo Zaire Vidau je novost v slovenski družboslovni znanstveni literaturi. Ugotovimo lahko, da Zaira Vidau v predstavljeni znanstveni monografiji k obstoječemu vedenju o problematiki oblikovanja (politične) kulturne identitete na prostoru ob slovensko-italijanski meji dodaja veliko metodološko in vsebinsko novega. Posebno vrednost predstavlja analiza nastajanja italijanske nacije. Analiza procesov homogenizacije italijanske države in družbe v preteklih desetletjih razkrije temeljne razloge za zadržanost italijanskega okolja do narodno različnega. V tem delu je znanstvena monografija izvorno delo. Čas po veliki shizmi leta 1990 je na novo zarisal tudi odnose Slovenije s sosednjimi državami ter slovenskimi manjšinami, ki v teh državah živijo. To velja tudi za Slovence v Italiji.

Delo Zaire Vidau odkriva številne ideološke tančice na polju razlag narodnega, etničnega, tako v »zamejskem« kot »matičnem« znanstvenem prostoru. Upamo, da bo delo spodbudilo tudi druge raziskovalce, da bodo pogledali čez plot ustaljenih resnic.

Miran Komac